

OM PÅVIRKNINGSAGENTER OG MILITÆRE EFTERRETNINGSTJENESTER

KRONIK I POLITIKEN 15. OKTOBER 2019

Denne hemmelige verden baserer sin virksomhed på to principper: 1) Alle midler – bortset fra egentlig krig og forbrydelser mod menneskeheden – er acceptable med henblik på at nå det ønskede mål. 2) Men brugen af disse midler må ikke kunne føres tilbage til en regering og dens organer, herunder regeringens efterretningstjeneste(r)..

Begge forudsætninger er nævnt i et hemmeligt notat af 28. april 1948, som blev udarbejdet af diplomaten George Kennan efter bestemmelse af den amerikanske udenrigsminister George C. Marshall. Ifølge Kennan blev notatet startskuddet til det, han kaldte organiseret politisk krigsførelse, som ifølge ham betegner en virksomhed, der omfatter brugen af alle de midler – bortset fra krig – som er til rådighed for en stat til at forfølge sine nationale målsætninger samt fremme statens indflydelse og autoritet i forhold til andre stater.

Kennan var blevet bedt om at danne og lede en ny enhed, Policy Planning Staff, i udenrigsministeriet. Enhedens aktiviteter er beskrevet i ovennævnte notat. Vi nøjes med et enkelt uddrag:

»b) Undergrundsaktiviteter bag Jerntæppet

Formålet: at fastholde kontakten til og støtte samt påvirke undergrundsbevægelser til at modstå Kremles dominans i den sovjetiske indflydelsessfære.

Beskrivelse: I modsætning til CIA's operationer, der direkte involverer den amerikanske regering i undergrundsaktiviteter, skal dette projekt baseres på det princip, som har udgjort grundlaget for britisk og sovjetisk politisk krigsførelse: fjernstyret og strengt hemmelig officiel kontrol af skjulte undergrundsoperationer, således at et regeringsansvar ikke afsløres.

Kort sagt, projektet, som foreslået af S/P, vil skulle gennemføres på følgende måde: Den overordnede styring og den økonomiske støtte vil udgå fra regeringen; retningslinjer og økonomiske midler vil skulle overføres til private amerikanske organisationer (måske en virksomhed tilnærmelsesvis af samme karakter som Allen Dulles); disse organisationer vil via deres afdelinger i Europa og Asien skabe kontakt til repræsentanter for forskellige nationale undergrundsbevægelser i lande med frihed for med disse som mellemlid at videregive støtte og rådgivning til undergrundsbevægelser bag Jerntæppet«.

FØR ANDEN Verdenskrig havde USA i parentes bemærket ikke en central, samlet efterretningstjeneste. Dette fik man først med oprettelsen af CIA ved National Security Act af 15. september 1947. CIA fik ganske vist ikke i starten ret til at udføre hemmelige politiske og paramilitære oversøiske operationer, men allerede i juni måned 1948 blev der givet grønt lys hertil.

Den kolde krig var da under fuld udvikling, og specielt i Italien var CIA nødsaget til at udføre den slags operationer for at forhindre, at det italienske kommunistiske parti vandt regeringsmagten ved valget i 1948. På modstanderside havde Sovjetunionens kommunistiske parti engageret sig til fordel for sit italienske søsterparti. Ifølge CIA-chefen William Colby erindringer lagde man afgørende vægt på, at aktiviteterne ikke skulle kunne føres tilbage til USA. Man brugte derfor forskellige mellemlid, herunder amerikanske illegale agenter.

I 1953 blev den demokratisk valgte statsminister Muhammed Mossadegh i Iran fjernet fra magten ved et kup iværksat og styret af CIA i samarbejde med den britiske efterretningstjeneste. I den første fase gik det imidlertid galt, da det kom frem, at præsident Theodore Roosevelts sønnesøn Kermit Roosevelt Jr. som medarbejder i CIA havde været en

af kuppets bagmænd, bl.a. ved finansiering af massedemonstrationer.

Påvirknings- og undergravende virksomhed kan også meget vel have form af paramilitære operationer (herunder regulær terror), politiske mord, finansiering af oprørsbevægelser og folkelige demonstrationer samt infiltrering af fremmede regeringer, efterretningstjenester samt medier.

Angrebskrig er ganske vist ulovlig efter folkeretten uden FN's Sikkerhedsråds godkendelse, og det samme gælder direkte anslag mod andre staters sikkerhed, dvs. deres indre orden. Stater er således også forpligtet til at afholde sig fra f.eks. ved propaganda eller økonomiske ydelser at anstifte eller understøtte revolutionære bevægelser i andre stater.

Princippet belyses i en noteudveksling mellem USA og Sovjetunionen af 16. november 1933 repræsenteret ved hhv. den amerikanske præsident Franklin D. Roosevelt (FDR) og Sovjets udenrigsminister Maxim Litvinoff. Første operative afsnit i Litvinoffs note lyder:

»Samvittighedsfuldt at anerkende De forenede Staters ret til på sin egen måde at bestemme over egne forhold inden for sin jurisdiktion og afstå fra at intervenere på nogen måde i de interne forhold i USA, dets territorier og besiddelser«.

FDR forpligtede sig tilsvarende i en note til den russiske udenrigsminister.. I virkelighedens verden respekteres dette imidlertid ikke. For det første er det ikke muligt at afgrænse, hvad der er en forbudt politisk eller paramilitær metode, og for det andet kan det normalt ikke bevises, at en sådan metode er blevet anvendt.

Et pejlemærke specielt ved afklaringen af, om der foreligger en illoyal påvirkningsvirksomhed, vil højst være overvejelser af, hvilke interesser den igangværende virksomhed egentlig tjener. Hvis der endvidere i en ikkedemokratisk stat opstår et oprør som mod alle odds bider sig fast og vokser i styrke uanset forsøg på nedkæmpelse fra et brutalt regimes side, kan man efter den historiske erfaring regne med, at udenforstående magter står bag og dermed formelt handler i strid med folkeretten.

Den nutidige engelske historiker Mark Mazower udtrykker ræsonnementet i sin bog 'The Balkans': »I over to århundrede frem til Nato's intervention i Kosovo in 1999 har regulære tropper altid vundet over irregulære; de sidstnævnte vil kun sejre, når de har opnået støtte af en stærkere militær magt«.

Men alt i alt: Hvis en ressourcerig stormagt står bag en påvirkningsoperation, er en krænket stat stort set værgeløs. Den kan endvidere vanskeligt få verdensopinionen – som typisk vil være styret af stormagten i medierne – på sin side.

Der er nære eksempler på det nævnte:

Bombningerne af Serbien i 1999 stred mod folkeretten og dermed grundlaget for dansk udenrigspolitik gennem mange år, hvorefter militær indblanding i andre landes indre forhold er illegitim, medmindre der er et FN-mandat hertil. Den officielle begrundelse for, at vi fra dansk side alligevel gik med, var påstanden om, at serberne begik folkemord i Kosovo. Dette kunne imidlertid ikke påvises bagefter.

Den officielle krigsudredning 'Hvorfor gik Danmark i krig?' (bind 2, 2019) giver heller ikke nogen sikker forklaring på, hvorfor vi gik med. Udredningen skulle (jf. side 15) »kortlægge baggrunden for de politiske beslutninger om dansk deltagelse og sikre en retvisende beskrivelse og læring for eftertiden«.

På side 22 f. forklares imidlertid, at »Akter, særligt af høj klassifikationsgrad, er løbende blevet destrueret. Endelig kan man – som det er tilfældet med alle historiske undersøgelser – ikke regne med, at al kommunikation og alle overvejelser nødvendigvis vil være nedfældet på

skrift«.

Et andet eksempel er vores deltagelse i Irak. Her gik USA så langt, at man ligefrem i Sikkerhedsrådet fremlagde forfalskede eller fejlagtige beviser på, at Saddam Hussien var i færd med at udvikle masseødelæggelsesvåben.

Og historien gentager sig. I relation til konflikten mellem Ukraine og Rusland hæfter vi os således ved, at den tidligere amerikanske Nato-ambassadør Victoria Nuland har oplyst, at man fra amerikansk side siden 1991 har brugt over 5 milliarder dollars på at fremme demokratiet i Ukraine.

Dette er en klokkeklar indblanding i et andet lands indre forhold.

DEN NYE PARAGRAF 108 er ensidigt fokuseret på påvirkningsvirksomhed, der måtte udgå fra Rusland. Den medvirker derved til at fremme den for tiden herskende russofobi og til at hæmme mulighederne for et samarbejde mellem alle stater på det europæiske kontinent.

Man ved derfor ikke, om man skal le eller græde, når det anføres i forarbejderne til den nye paragraf, at den også gælder påvirkningsvirksomhed vestfra, dvs. fra USA og vores allierede i øvrigt. Som nævnt er denne omfattende og stort set bestemmende for dansk udenrigspolitik.

Den nye bestemmelse er heller ikke egnet til at imødegå russisk påvirkning over de sociale medier, herunder ved valg i Danmark.

Den eneste mulighed for at identificere en påvirkningsoperation er at overveje, hvad danske interesser tilsiger, sammenholdt med det, der søges injiceret i den danske offentlighed og danske politikere. Men reelt er vi blinde høns « og det gør det måske nemmere for magthaverne.

Ole Stig Andersen var chef for PET 1975-84.

Ole Hasselbalch er tidligere professor og efterretningsanalytiker under den kolde krig.